

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906.

Andra Kammaren.

N:o 11.

Onsdagen den 7 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 31 nästlidne januari.

§ 2.

Enligt förut fattadt beslut företogs nu val af sex revisorer för deltagande uti innevarande års granskning af statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning äfvensom af tre suppleanter för dessa revisorer; och befunnos efter valförrättningens slut följande ledamöter af Riksdagens Andra Kammare hafva blifvit utsedda till

revisorer:

herr <i>S. O. Nylander</i>	med 187 röster,
» <i>P. Olsson</i> i Fläsbro	» 187 »
» <i>E. G. H. Åkerlund</i>	» 187 »
» <i>E. O. V. Wavrinsky</i> i Stockholm	» 186 »
» <i>A. Wiklund</i>	» 184 » och
» <i>P. Pehrsson</i> i Åkarp	» 174 » ;

suppleanter:

herr <i>K. G. Karlsson</i> i Göteborg	med 173 röster,
» <i>Å. H. Hammarskjöld</i>	» 173 » och
» <i>S. H. Kvarnzelius</i>	» 103 » .

Närmast i röstetal kom herr *L. J. Jansson* i Djursåtra med 88 röster.

Ordningen mellan de två suppleanter, hvilka erhållit lika antal röster, bestämdes, sådan den finnes här ofvan angifven, genom lottning.

§ 3

Vidare företogos val af tjugufyra valmän för utseende af revisorer och revisorssuppleanter för granskning af riksbankens afdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning äfvensom af sex suppleanter för dessa valmän; och utsågos därvid till

valmän:

herr	<i>H. Andersson</i> i Västra Nöbbelöf	med	185	röster,
»	<i>J. Bromée</i> i Billsta	»	185	»
»	<i>L. Eriksson</i> i Bäck	»	185	»
»	<i>A. Hansson</i>	»	185	»
»	<i>S. H. Kvarnzelius</i>	»	185	»
»	<i>P. A. Larsson</i> i Säby	»	185	»
»	<i>E. O. Magnusson</i> i Tumhult	»	185	»
»	<i>S. Nordström</i>	»	185	»
»	<i>A. Petersson</i> i Påboda	»	185	»
»	<i>A. Wiklund</i>	»	185	»
»	<i>A. Henricson</i>	»	183	»
»	<i>J. T. Larsson</i> i Lund	»	179	»
»	<i>C. J. Ödman</i>	»	154	»
»	<i>O. Persson</i> i Killebäckstorp	»	111	»
»	<i>G. A. E. Kronlund</i>	»	106	»
»	<i>J. V. Bengtsson</i> i Häradsköp	»	105	»
»	<i>O. Emthén</i>	»	105	»
»	<i>E. A. Lindblad</i>	»	105	»
»	<i>O. H. Svensson</i> i Saläng	»	105	»
»	<i>O. Anderson</i> i Hasselbol	»	104	»
»	<i>G. Lindgren</i> i Islingby	»	104	»
»	<i>J. A. Lundgren</i>	»	104	»
»	<i>L. P. Mallmin</i>	»	104	» och
»	<i>M. Sundström</i>	»	103	» .

Närmast i röstetal kom herr *G. Jansson* i Krakerud med 83 röster.

suppleanter:

herr	<i>P. Svensson</i> i Bondön	med	163	röster,
»	<i>O. G. Erikson</i> i Öfre Odensvi	»	162	»
»	<i>G. B. Hellman</i>	»	149	»
»	<i>E. Räf</i>	»	145	»
»	<i>J. Ström</i>	»	132	» och
»	<i>M. Matsson</i>	»	128	» .

Närmast i röstetal var herr *O. A. Berg* i Staby med 40 röster.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 2 och 3 här ofvan omförmälda valen.

§ 5.

På hemställen af herr talmannen, som förmälde sig hafva om tiden för valen samrådt med Första Kammarens talman, beslöt kammaren att nästa lördag den 10 innevarande februari företaga val af tjugufyra valmän för att utse Riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare äfvensom af sex suppleanter för dessa valmän.

§ 6.

Herr statsrådet *F. Berg* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående anordnande af undervisning i huslig ekonomi i folkskolor, högre folkskolor och folkhögskolor.

Den kungl. propositionen bordlades.

§ 7.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet *Berg*, som yttrade: Onsdagen i förra veckan erhöi herr professor *Hjärne* kammarens medgifvande att till mig få framställa tre frågor: *Svar å interpellation.*

1. Förefinnes någon afsikt att till efterrättelse vid den offentliga undervisningen officiellt påbjuda sådana stafningsändringar, som ännu icke blifvit i vidsträckt omfattning vedertagna inom den svenska litteraturen?

2. Hvilka myndigheter eller andra vederbörande ha, om så är fallet, blifvit hörda i detta ärende?

3. Hvilka åtgärder har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet tänkt sig för att afhjälpa eller mildra de ekonomiska olägenheter, som äro förbundna med ett sådant officiellt ingripande i skolornas ortografiska undervisning?

Med anledning häraf ber jag få erinra om följande sakförhållanden.

Det enda officiella ingripande i skolornas ortografiska undervisning, som hittills i vårt land förekommit, skedde genom ett ännu gällande kungl. cirkulär af den 15 november 1889, hvarigenom påbjöds, att såsom gemensam norm för undervisningen i svensk rättskrifning samt för läro- och läseböcker i modersmålet skulle vid rikets läroanstalter användas sjätte upplagan af svenska akademimens »Ordlista öfver svenska språket».

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Genom detta kungl. cirkulär blefvo en hel del stafningsändringar officiellt påbjudna till efterrättelse vid den offentliga undervisningen. Bland undervisningens egna målsmän gjorde sig emellertid den meningen allmänt gällande, att någon synnerlig *förenkling* med däraf följande *lättnad* och *tidsbesparing* ej genom påbudet blifvit vunnen. Under år 1898, då en sjunde upplaga af svenska akademiens ordlista förbereddes till tryckning, ingåfvos därför från allmänna läroverkens, folkskolornas och privatskolornas lärarekårer samt från lärarna i nordiska språk vid rikets universitet och högskolor m. fl. till Kungl. Maj:t framställningar, hvari begärdes en mera genomgripande stafningsreform. Dessa framställningar ledde dock ej till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Fem år därefter upptogs frågan ånyo genom den petition, som gifvit anledning till nu förevarande interpellation. Den 5 januari 1903 ingafs till Kungl. Maj:t en skrifvelse, hvari centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläroreförening omförmålde, att året förut frågan om en förenklad stafning behandlats inom föreningens olika kretsar, samt på grund af därvid gjorda uttalanden i underdånighet anhöll om sådan jämkning i 1889 års cirkulär, att det ej måtte betraktas som fel, om *dt* såsom tecken för *t*-ljudet utbyttes mot *t* eller *tt* samt om *fv*, *f* och *hv* såsom tecken för *v*-ljudet utbyttes mot *v*.

Den allmänna motiveringen för ifrågavarande anhållan lydde sålunda: »Vår s. k. rättstafning utgör fortfarande ett vidlyftigt system af regler och undantag, som från lärjungarnas ståndpunkt måste te sig rent godtyckliga och därför icke kunna äga något egentligt bildningsvärde, men hvilka för sitt säkra inöfvande kräfva så tråget arbete och så mycken tid, att icke blott modersmålsundervisningens öfriga och viktigare sidor, utan ock andra ämnen af verkligt själsodlande art måste för ortografiens skull i betänklig grad åsidosättas».

Öfver denna petition har utlåtande till Kungl. Maj:t hittills afgifvits af blott en enda auktoritet, nämligen svenska akademien. Sedan centralstyrelsens skrifvelse den 13 januari 1903 remitterats till akademien, infortrade denna yttrande i ärendet från tvenne sina ledamöter, professorerna K. F. Södervall och E. Tegnér. Principiellt ställde sig dessa sympatiskt till de båda önskemålen om bortläggande af *f* och *fv* såsom tecken för *v*-ljud samt af *dt* såsom tecken för *t*-ljud, men förhöllo sig mera afvisande gent emot yrkandet, att *hv* såsom tecken för *v*-ljud likaledes skulle bortläggas.

Om *v*-ljudets teckning med *f* och *fv* yttrade de: »För insättande af *v* i stället för *fv* och *f*, då dessa senare tecken uttrycka ett *v*-ljud, tala helt visst ur principiell synpunkt goda skäl. Från gammalt hafva också sympatier för en ändring af vår ortografi i denna riktning uttalats inom akademien. Redan i sin rättstafningslära af år 1801 omtalar akademien *v*-ljudets beteck-

ning med *fv* såsom 'en onödighet och en besynnerlighet'. År 1863 finner man samma skrifsätt af Rydqvist, hvars uppfattning visserligen sedermera blef mera konservativ, betecknad såsom en 'barbarism'. Då år 1889 sjätte upplagan af ordlistan skulle utgifvas, öfverlade man inom akademien allvarligen om, huruvida ej tiden vore kommen att våga en reform på detta rättstafningsområde. Förr eller senare, och förmodligen inom en icke aflägsen framtid, torde också akademien helt visst komma att inlägga sitt ord för en dylik».

Rörande *dt* såsom tecken för *t*-ljud yttrades: »Äfven frågan om en reformering af *t*-ljudets beteckning med *dt* har inom akademien varit föremål för allvarliga öfverläggningar. Emellertid möta onekligen här större svårigheter. — Då likväl å andra sidan åtskiljandet af supinum och participium är en af rättstafningsundervisningens största besvärligheter, är det tydligt, att akademien vid hvarje tillfälle, då en ny ordlista utgifves, måste taga i öfvervägande, om ej också på detta område förenklingar äro möjliga».

Hvad *hv* såsom tecken för *v*-ljud vidkommer, förklarades, att detta visserligen vore en »abnorm stafning», men att dess afskaffande dock måste stå tillbaka för åtskilliga andra reformer, enär en ändring härutinnan skulle förefalla alltför anstötlig för flertalet af dem, som vant sig vid nuvarande skriformer.

Slutresultatet af de båda sakkunnigas öfverväganden blef, att, efter deras mening, tiden ännu icke vore mogen för undanrödjande af de »ortografiska abnormiteter» — uttrycket är deras — mot hvilka petitionen vände sig. Dock borde, yttrade de, svenska akademien i sitt utlåtande till Kungl. Maj:t uttala som sin afsikt »att, så fort förhållandena medgifva det, och, såsom den hoppas, inom en föga aflägsen framtid, återupptaga det ortografiska reformarbetet, hvarvid — med anslutning till det nu inkomna förslaget — i främsta rummet skall ifrågakomma undanröjdandet af de olägenheter, som äro förenade med *v*-ljudets beteckning genom *fv* och *f* samt *t*-ljudets genom *dt*».

I sitt utlåtande till Kungl. Maj:t den 26 februari 1903 förklarade sig svenska akademien i allt hufvudsakligt instämma i hvad professorerna Södervall och Tegnér sålunda anförde.

Efter mottagande af detta akademiens utlåtande lät dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Carl von Friesen, hela ärendet tills vidare hvila oafgjordt, enär någon central offentlig myndighet då ännu ej fanns, från hvilken kunde inhämtas ett yttrande, hvari frågan belystes och skärskådades äfven ur undervisningens synpunkt. Kort därefter kom emellertid en sådan myndighet till stånd genom upprättandet af den vid 1904 års riksdag beslutade öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, och så snart denna trädde i verksamhet, blef den genom remiss den 15 februari 1905 anbefalld att afgifva utlåtande öfver 1903 års

Svar å
interpellation.
(Forts.)

petition. Till samma öfverstyrelse hafva ock den 6 maj 1905 remitterats fyra sedermera inkomna framställningar i ämnet, en från Stockholms läraresällskap samt tre från de organisationer, hvilka representera lärarekåren vid vårt lands allmänna läroverk, folkskolor och privatläroverk, nämligen »Svenska lärare-sällskapet», »Sveriges allmänna folkskollärareförening» och »Föreningen för lärare och lärarinnor vid Sveriges flickskolor och samskolor». Samtliga dessa fyra nya framställningar begränsa sig till ett återupprepande af hvad i 1903 års petition blifvit yrkad med afseende å *dt* äfvensom *f* och *fv* samt utmynna i en anhållan om »sådan jämkning i nu gällande föreskrifter rörande stafsättet i skolorna, att ett följdriktigt utbyte af *dt* som tecken för *t*-ljud samt af *f* och *fv* som tecken för *v*-ljud mot respektive *t* (*tt*) och *v* må anses tillåtet».

Slutligen bör nämnas, att den 5 februari 1906 till ecklesiastikdepartementet inkommit och blifvit till läroverksöfverstyrelsen remitterad en framställning från Göteborgs pedagogiska sällskap, hvaruti — med upprepande af det tredje önskemålet i 1903 års petition — hemställes, »att äfven användningen *v* i stället för *hv* såsom tecken för *v*-ljudet måtte anses tillåten». I förbigående tillåter jag mig anmärka, att remitterandet till läroverksöfverstyrelsen af denna i förrgår inkomna skrivelse är den *enda* åtgärd i förevarande ärende, med hvilken jag såsom chef för ecklesiastikdepartementet hittills varit i tillfälle att taga befattning.

Enligt hvad jag tror mig veta, lär öfverstyrelsens utlåtande i ärendet under den närmaste tiden vara att förvänta, och kommer det naturligtvis då genast att i egenskap af offentligt aktstycke blifva för alla intresserade tillgängligt.

När detta utlåtande jämte tidigare handlingar i ärendet till ecklesiastikdepartementet inkommit, skall jag, så snart öfriga göromål sådant medgifva, taga under noggrann ompröfning, i hvilken omfattning jämkningar i stafningscirkuläret den 16 november 1889 för närvarande äro lämpliga, från hvilka myndigheter utöfver de redan hörda yttranden tilläfventyrs böra infordras samt hvilka åtgärder möjligen kunna blifva erforderliga för afhjälpan eller mildrande af de ekonomiska olägenheter, som äro förbundna med hvarje officiellt ingripande i skolornas ortografiska undervisning. Utan tvifvel skulle emellertid såväl interpellanten som kammaren i dess helhet finna mindre korrekt, om jag på sakens nuvarande ståndpunkt, innan öfverstyrelsens utlåtande föreligger och jag varit i tillfälle att i frågan samråda med mina kolleger, tillåte mig att i förväg uttala mig däröfver.

Endast så mycket anser jag mig redan nu kunna säga, att jag skall ägna spörsmålet all den uppmärksamhet det förtjänar samt att jag på det allra lifligaste instämmer med herr professor Hjärne, då han i motiveringen till sin interpellation bryter stafven öfver den hittills på undervisningens lägre stadier gängse praxis,

hvilken, såsom han träffande yttrar, gör »stafsättets inlärande genom regler och öfningar rent af till en hufvudsak, hvarigenom många andra långt viktigare delar af undervisningen i modersmålet otillbörligen försummas». Blefve detta interpellantens om-döme af alla vederbörande allvarligen behjärtadt, skulle den fråga, interpellationen berör, snart vara lyckligen löst.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Härefter anförde:

Herr Hjärne: Jag ber att vördsamt få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet därför, att han ägnat de frågor, som jag framställt, en så stor uppmärksamhet och meddelat de upplysningar, som nu äro för kammaren tillgängliga. För min del kände jag visserligen förut, huru ärendet blifvit behandladt, och huru dessa frågor under en längre tid blifvit diskuterade bland allmänheten och särskildt inom skolkollegier samt äfven inom svenska akademien. Men jag är herr statsrådet särskildt tacksam därför, att det af hans svar tydligt framgick, att han förnekar riktigheten af de uppgifter, som i pressen varit synliga om hans afsikter beträffande stafningsfrågan. Man har nämligen där bestämdt uttalat, att herr statsrådet för sin del hade för afsikt att redan på frågans nuvarande stadium vidtaga vissa förändringar, som skulle strida mot det nu gällande stafningsbruket. Af herr statsrådets svar i dag ha vi emellertid alla fått veta, att han ingalunda ännu bestämt sin mening, utan att han ämnar göra detta först sedan alla vederbörande myndigheter hafva hörts. Härför anser jag, att vi böra vara honom tacksamma.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har, såsom naturligt är, icke på förhand velat upplysa, till hvilka myndigheter utöfver öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk han anser denna fråga böra vidare remitteras. Jag vill för min del icke heller framkasta någon antydning i den vägen. Men jag vill framhålla, att det icke kan betraktas såsom fullständigt oväsentligt, om denna fråga angående stafningsundervisningen i skolorna uteslutande behandlas såsom en fråga, den där ensam angår lärarne vare sig på de högre eller lägre stadierna. Det är mycket sant, att lärarne äro sakkunniga i undervisningsfrågor, men det är dock oriktigt att vilja gifva lärarne uteslutande vitsord i fråga om hvad som skall undervisas i skolorna. Man söker ju i våra dagar — och, enligt min tanke, med rätta — i viss mån frigöra skolan från beroende af kyrkan och prästerskapet. Jag tror icke, att det vore lyckligt, om vi komme därhän, att i stället för prästerskapet växte upp en skolbyråkrati, som blefve allt för enväldig i statens undervisningsväsen. Vi hafva ju litet hvar skäl att klaga öfver ett otillbörligt ingripande från byråkratiskt håll i vissa allmänna angelägenheter. Med rätta aktar man sakkunskapen, där den finnes, och använder statens ämbetsmän, då de verkligen behöfvas,

Svar å
interpellation.
(Forts.)

men det fordras dock en viss uppsikt af statsmakterna att de ej öfverskrida sina gränser, och när detta gäller inom andra förvaltningsområden, kan icke finnas annat än fullt skäl att äfven en sådan uppväxande skolbyråkrati i rätter tid af statsmakterna hålles inom sina gränser. I denna fråga gäller visserligen icke så mycket, men jag vill häfda, att det icke tillkommer skolläraryne såsom sådana att blott och bart på pedagogiska grunder bestämma hvad som skall undervisas i skolorna. Om man anser, att det är besvärligt för barnen att lära sig det nu brukliga stafsättet, så kan jag visserligen medgifva detta, men här i världen finnas så många andra underliga förhållanden, om hvilka barnen ändock måste undervisas. Vi kunna icke ändra dessa förhållanden. Läroverken och lärarne kunna icke heller ändra dem för att de skola blifva lättare för barnen att förstå. På samma sätt förhåller det sig med stafningen. Stafningen kommenderas icke af läroverken, utan den är beroende på ett bruk, som allmänt förefinnes hos det svenska folket, hos dess skrivande och läsande allmänhet. Det är om detta bruk, som barnet skall undervisas af sina lärare i ortografi; och det vore lika oriktigt att af pedagogiska skäl påtvinga barnen undervisning i ett stafningsbruk, hvilket ännu icke gäller, som om man t. ex. därför att man finner, att vissa bestämmelser i vår statsförfattning äro mindre lyckliga, skulle påtvinga barnen en undervisning om andra statsrättsförhållanden, som ännu icke ha blifvit lagfästa hos oss. Vi kunna t. ex. allesammans vara ense om, att allmän rösträtt bör införas i Sverige, men så länge som denna allmänna rösträtt icke är här genomförd, så länge skall undervisningen i svensk statskunskap — för såvidt sådan undervisning meddelas i skolorna — gälla den rösträttsordning, som verkligen nu finnes i vårt land, eljes ha barnen ingen nytta af denna undervisning. På samma sätt är det med stafningen; när det ännu icke har blifvit ett vedertaget bruk att stafva v-ljudet — nu med fv och f — och t-ljudet — nu med dt och t — på något annat sätt än hvad för närvarande är fallet, så finnes det icke något skäl, hvarför vi skola börja rättstafningsreformen genom att tvinga fram den i skolorna.

Det finnes många saker att anmärka mot den nuvarande rättstafningen. Det är emellertid icke genom skolundervisningen, som man skall genomföra en rättstafningsreform, utan de reformatorer, som känna sig kallade att ändra vår stafning, må sines emellan offentligen dryfta frågan, till dess att ett bruk uppkommer, på hvilket man sedermera kan stödj sig. Det kan ju hända, att bruket i viss mån blir sväfvande, och då ha naturligtvis skolmyndigheterna en större valfrihet, men så länge som stafningsbruket ännu är till en viss grad fast, begå skolans myndigheter ett ingrepp därigenom, att de vilja påtvinga barnen nyheter, som ännu icke blifvit häfdade i det allmänna bruket.

Min uppfattning är således den, att skolmyndigheterna en-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

samma icke äro fullt kompetenta att afgöra denna sak. Men jag erkänner fullkomligt, att dessa myndigheter äro kompetenta i fråga om den pedagogiska sidan af saken. De ha framhållit, att det är svårigheter vid undervisningen i rättstafning, och de finna det också vara skadligt, att denna undervisning skall i så hög grad inkräkta på undervisningen i många viktigare delar af vårt modersmål — och i det hänseendet är jag fullkomligt af samma mening, som myndigheterna och herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet. Men af detta följer icke, att vi skulle införa ett nytt stafningssätt, som ännu icke har vunnit häfd i det allmänna bruket.

Jag vill nu icke, för min del åtminstone, förvandla kammaren till något slags rättstafningskongress; jag vill således icke inlåta mig på en diskussion angående de olika stafningsnyheter, som ifrågasatts, utan jag vill blott framhålla, att ifall man ändrade t. ex. fv till v, så kommer man i många fall till svårigheter, som leda därhän, att barnen måste lära sig, att i vissa fall skall f-ljudet skrivas med v, under det att nu för tiden v-ljudet i vissa ord betecknas med f. Det uppstår således många svårigheter, därest man tillämpar ett dylikt stafningssätt. Om man t. ex. säger haf, så stafvas det för närvarande »haf», men skulle enligt det nya stafningssättet stafvas med v, men däremot »till hafs» skulle enligt samma stafningssätt likaledes stafvas med v, ehuru det uttalas med tydligt f-ljud. Liknande svårigheter skulle man möta i fråga om beteckningen för t-ljudet, om man skrefve t i stället för dt, men jag vill nu icke närmare inlåta mig på den saken. Jag vill blott framhålla, att innan det allmänna bruket i fråga om stafningen har vunnit större stadga, är det icke lämpligt att på administrativ väg ingripa i skolornas ortografiska undervisning för att genomföra sådana nyheter som de här nämnda.

Ifall jag däremot får understå mig att göra en hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, skulle denna hemställan lyda ungefär som så, att det vore lämpligast att lägga den nu föreslagna ortografiska »zontariffen», om jag så får uttrycka mig, på hyllan och att gå något djärfvare och radikalare till väga. För att hindra den ortografiska undervisningen att blifva alltför plågsam eller hindersam för ungdomen behöfs ingenting annat än att inskräpa hos lärarne, att de icke skola lägga alltför stor vikt på att så fort som möjligt inplugga hos barnen det nu gällande ortografiska brukets svårigheter. Det behöfs icke, att man officiellt ändrar det nu gällande stafningsbruket — det går i alla fall icke för sig — men man kan mycket väl inskräpa hos lärarne att, sedan barnen blifvit underrättade om den riktiga stafningen af ett ord, ett staffel icke skall anses vara af den betydelse, att man skall spilla alltför lång tid på att inöfva barnen i den nu gällande stafningen. På det sättet tror jag, att man så småningom skulle få tid att ägna sig åt andra reformer

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

i vår modersmålsundervisning. Det behöfs nämligen, att vår ungdom, ifrån folkskolorna upp till de högre läroverken, och jag vill äfven gärna säga universiteten, få en mera vidgad och fastare kännedom om vårt eget språk, sådant det nu lefver och användes. Ungdomen bör i tid få lära sig ett bättre och rikare ordval inom vårt språk, den bör lära sig att på ett klarare och bättre sätt uttrycka sina tankar i tal och skrift. För att detta skall kunna ske måste naturligtvis modersmålsundervisningen till en väsentlig grad lättas ifrån de ortografiska besvären, men det sker icke därigenom, att man utan hänsyn till de faktiska förhållandena vill på skolundervisningens väg påtvinga barnen ett stafningssätt, som ännu icke gäller i det allmänna bruket, utan det sker därigenom, att man inskräper hos lärarne — såsom jag nyss framhöll — att de icke skola lägga alltför öfverdrifven vikt på inöfvandet af de ortografiska finnesserna. Om däremot undervisningen i modersmålet bedrifves med fart och framgång, dels genom läsning, dels genom verkligen praktiska skriföfningar, då torde det icke dröja länge, innan barnen af sig själfva, i samma mån, som de begagna vårt nu lefvande språk, få tillräcklig öfning i stafningen.

Detta är min åsikt i denna fråga, och jag hoppas, att herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vid den vidare behandlingen af ämnet äfven täckes till någon del göra afseende på de åsikter, som jag här har uttalat i öfverensstämmelse med, såsom jag vet, en allmän mening på många håll.

Herr Lundell: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att man bör vara interpellanten tacksam för, att han fört fram denna fråga inför Riksdagen, ehuru jag i densamma liksom i de allra flesta frågor har en annan åsikt än han, både om denna reforms betydelse och sättet för och behovet af dess genomförande. Jag anser nämligen, att det på undervisningens område föreligger ett stort behof att få till stånd en förändring i det irreguljära stafningssätt, som nu tillämpas. Detta behof har bland annat tagit sig uttryck i en mängd petitioner från både den högre och den lägre undervisningens målsmän. Hvad beträffar den högre undervisningen, där lärjungarne under tiotal af år eller än längre ägna sig åt denna lärdoms inpräntande, så har en rättstafningsreform icke så synnerligen stor betydelse, men på folkskoleundervisningens område, där tiden är knapp och många saker skola inläras, spelar det en högst väsentlig roll, att barnen icke behöfva sitta och plugga på inlärandet af en massa oförnuftiga stafningsregler med massor af undantag, såsom de nu måste göra.

Den föregående talaren yttrade här, att barnen icke borde från skolbyråkratins sida påtvingas ett byråkratiskt stafningssätt; men just med det nu gällande stafningssättet påtvingas barnen onaturliga saker, då de ju måste lära sig en stafning, som icke alls öfverensstämmer med ett ljudenligt återgifvande af språket

och hvilken därför förorsakar dem de största svårigheter. Det är icke så mycket för att bereda lärarne lättnad i deras arbete, som man nu vill införa den rättstafningsreform, hvarom här är fråga, utan det är egentligen för barnens skull, så att de skola slippa alla de oförnuftiga regler och undantag, som vår rättstafningslära för närvarande innehåller. Naturligtvis innebära alltid dessa regler och undantag en svårighet äfven för lärarne vid undervisningen, men svårigheterna äro gifvetvis än större för barnen.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Det har här nämnts, att yttrande i denna fråga ännu icke inkommit från den nyligen inrättade läroverksstyrelsen. Denna har ju hufvudsakligen den högre undervisningen sig anförtrodd, men med de goda traditioner, som den nuvarande chefen för denna öfvertygelse har i fråga om utvecklingen af vår folkskoleundervisning, har man anledning hoppas, att det utlåtande, som nämnda styrelse kommer att afgifva i frågan, skall lända rättstafningsreformen till fromma, och jag vill uttala den förhoppningen, att regeringen, hvilken — såsom vi hört — ännu icke åtgjort något i denna fråga, skall taga ärendet i allvarligt öfvervägande och besinna, hvilken betydelse den här ifrågasatta rättstafningsreformen har för de breda lagren och den stora massan af folket, och med tanke därpå göra hvad den kan för att få reformen genomförd.

Hvad beträffar kostnaderna, som en rättstafningsreform skulle medföra, nämligen kostnader för nya läroböcker, torde icke dessa ha någon så stor betydelse, åtminstone icke i jämförelse med de afsevärda lättnader, som genom reformen skulle ske uti undervisningen. Det är ju för öfrigt endast läroböckerna i rättstafningsläran, som genast behöfde ändras — och det kan ske genom att tilltrycka några mindre supplement, då af annan anledning nya upplagor icke äro påkallade — men i fråga om litteratur och läroböcker öfver hufvud taget behöfde ej några nya upplagor omedelbart utkomma, utan i den mån, som de gamla upplagorna blifvit slutsålda, kunde man i de sedan utgifna nya upplagorna tillämpa det nya stafningssättet. Det vore väl icke värre nu än förut, då ändringar i det af svenska akademien i dess ordlista påbjudna stafningssättet ägt rum, och, såsom vi veta, ha flere gånger nya upplagor af denna ordlista utkommit, i hvilka ändringar i stafningssättet blifvit genomförda. Min uppfattning är således den, att allmänheten icke i något hänseende betungas genom införande af den här ifrågasatta ändringen i stafningsbruket. Ej heller skulle, såsom jag ser saken, bokförläggarne därigenom behöfva vidkännas några extra utgifter af någon betydelse, då ju nya upplagor af läroböckerna — med det nya stafningssättet — icke behöfde utgifvas annat än efter hand, i den mån som de gamla upplagorna tagit slut.

Att denna rättstafningsreform icke kan synas ha så stor betydelse från en professors synpunkt, kan man väl tänka sig, i

Svar å
interpellation.
(Forts.)

betraktande af hans stora fond af vetande och arten af hans undervisning, men från den stora allmänhetens synpunkt har frågan en annan och vida större betydelse än för de lärda.

Jag vill sluta med att bedja herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet vara öfvertygad därom, att allmänheten skall vara tacksam för, att regeringen i så stor utsträckning som möjligt genomför en reform på rättstafningens område.

Herr Starbäck: Jag skall icke inlåta mig på, såsom professor Hjärne yttrade, något slags rättstafningsdebatt; men jag kan icke underlåta att, såsom själf ägande en mycket smärtsam personlig erfarenhet om det nuvarande ortografiska stafningsbruket, yttra några ord — en smärtsam personlig erfarenhet naturligen till att börja med såsom lärjunge, men sedermera och i ännu högre grad såsom lärare. Det kan icke förnekas, att de nuvarande försöken att lära en högst besynnerlig ortografi äro ofantligt tidsödande, ja, jag skulle vilja våga det påståendet, att näst katekesplugget finnes det icke något i våra nuvarande skolor, som så kan fördärfva en ungdom som försöken att lära den nu gällande ortografien. Jag skulle vilja gifva ett exempel för att belysa detta. Hur går det till, när man söker få en motsträfvig yngling in i den af Kungl. Maj:t påbudna rättstafningsformen? Jo, man dikterar och han skrifver t. ex. ordet »blifva» med v. Det upprepas, och då får han som straff skrifva om detta ord »blifva» med fv till att börja med t. ex. fem gånger. Detta hjälper ej. Nästa gång höjes straffet och han får skrifva om det tio gånger. Ja, de fem första gångerna skrifver han då ordet med fv, men så småningom, när han kommer till det tionde, är det »v» lika fullt. Ja, denna undervisning i rättstafning inverkar icke blott på skrifningen af modersmålet, utan det är mången gång som jag älfven fått rätta det tyska ordet »welcher» och sätta en bock i kanten därför att det skrifvits med hv.

Nu säga petitionärerna, att de skulle önska få tillåtelse att, om lärjungarna bryta mot några af de nu gällande stafningsreglerna, icke behöfva anse detta som fel. Professor Hjärne tyckes mig efter sitt långa anförande och de många utsväfningarna på rösträttsområdet och annat slutligen komma till ungefär samma hemställan till ecklesiastikministern. Han ville ju, att lärarne ej skola lägga någon vikt vid dessa ortografiska fel. Men då förstår jag ej, hvad interpellanten vill, då han ändock kommer till samma resultat som petitionärerna, hvilkas önskemål han väl känner till.

Det är genom läsning, säger professor Hjärne, af svenska språkets författare som lärjungen så småningom skall få klart för sig, huru det sköna modersmålet skall skrifvas; och jag förmodar, att professor Hjärne, liksom vi andra, önskar — särskildt med hänsyn till de miljoner svenskar, som på andra sidan Atlanten

och Bottenhafvet begagna sig af vårt språk — att det skall bli en viss uniformitet i stafningen. Detta kan väl ej heller vara annat än lyckligt. Hvad skola vi då läsa för författare? Ja, herrarne veta väl, hvilket storartadt arbete under många år pågått och fortfarande pågår för höjande af folkbildningen. Det är genom spridningen af en mängd småskrifter som man sökt finna en väg för att nå detta mål. Dessa billiga småskrifter rekommenderas nu af lärarne till lärjungarnas studium i vissa ganska svårsmälta frågor på naturvetenskapens, nationalekonomiens och andra områden. Nu är förhållandet det, att i dessa småskrifter har — åtminstone vet jag detta vara fallet med studentföreningen Verdandis småskrifter — ett naturenligare stafningssätt genomförts. Detta är ju också fallet med en hel del tidningar, som ju äfven måste anses tillhöra den litteratur, som för lärjungen är lätt tillgänglig och som han således studerar.

Jag har här i handen ett par häften af »Svenska Spörsmål» och jag ber att därur få citera på måfå: »Vad gäller nådens osynliga rike, som kanske är en saga blott, emot naturens gåvor ock livets glädje? Den starke vill tänka fritt för sig själv ock lemnar hopens fördomar å sido eller vräker dem undan, om de stå honom själv i vägen.» Jag förmodar, att dessa storvulna ord klinga lika vackert, fastän här är genomfördt ett modernt stafningssätt, då interrogativpronominet »hvad» stafvas med *v*, »själf» icke med *f*, utan med *v* o. s. v. Man får vara författaren till denna folkskrift tacksam, därför att han velat strida på detta sätt för en riktigare stafning. Jag vill äfven begagna tillfället att få uttala min tacksamhet till författaren, professor Harald Hjärne, som i inbjudningen till prenumeration å dessa »Svenska Spörsmål» — i hvilken inbjudan likaledes detta moderna stafningssätt är infördt — yttrar sig på följande sätt: »Allmänna frågor av vikt ock nyare vetenskapsrön av intresse — se där i korthet vad som upptages till behandling i *Svenska Spörsmål*, en samling smärre skrifter till billigt pris, som avse att medvärka till höjandet av den allmänna bildningen i vårt land samt till att väcka ock nära det medborgerliga intresset. — Utgifvare äro: Harald Hjärne m. fl.» Just detta: att höja allmänbildningen i landet och väcka och nära det medborgerliga intresset är ju två höga syftemål; och jag kan ej förstå annat, än att utgifvarne af denna skriftserie äfven anse infördet af ett ljudenligare stafningssätt bidra till detta syftemåls vinnande.

Jag begagnar tillfället, herr talman, att såsom skolman få uttala den förhoppningen, att en snar reform må införas, gående i den riktning som de båda andra här åberopade professorerna i Svenska akademien påyrkat.

Herr Hjärne: Herr talman! Jag skall ej göra mig skyldig till hvad den föregående ärade talaren med ett synnerligen artigt

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ord betecknade såsom utsväfning. Därför skall jag fatta mig helt kort. Jag vill blott säga det, att den föregående talaren har i sin beskrifning af det sätt, hvarpå undervisning i rättstafning enligt hans erfarenhet har bedrifvits, gifvit ett mycket tydligt exempel på, hvad jag skulle vilja kalla just den ortografiska undervisningens missbruk. Jag öfverensstämmer således fullständigt med honom i, att sådana oerhörda missbruk som att sätta ett barn till att för rättstafningens skull skriva om samma ord den ena gången efter den andra måste förekommas, om det också vore genom själfva statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet ingripande. Men jag tror egentligen, att om den föregående talaren inom sitt undervisningsområde funnit något dylikt, har det berott på, att den lärare, som gjort sig skyldig till detta, ej själf haft den nödiga underbyggnaden i svenska språket.

Vidare har den föregående talaren, förmodligen för att förkrossa mig genom några s. k. motsägelser, företett för kammaren prof på icke blott hvad jag skrifvit, utan äfven på, huru jag stafvat i början på 1890-talet. Ja, det han citerade ägde sin fullkomliga riktighet. Jag vill tala om för herrarne, att personligen har jag intet slags ortodoxi i stafningsfrågan, emedan jag anser, att man ej bör fästa sin själ vid något så tarfligt som stafningen. Denna är för mig alls ingenting annat än en yttre dräkt; och likaväl som jag den ena gången kan ha olika dräkt på min kropp mot hvad jag har en annan gång, likaväl kan jag vid olika tillfällen nyttja olika stafning.

Herr talman, jag har i min interpellation uttryckligen velat förbehålla full frihet åt alla, som vilja arbeta för reformer inom det svenska stafningsbruket. Jag har uttryckligen — jag kan ej neka till det — med fäst afseende på dylika inkast, som den föregående talaren gjorde, förklarar, att äfven ganska vågade experiment äro fullkomligt tillåtliga, blott icke anslutningens frivillighet kränkes. Jag vill nämligen, att på den naturliga utvecklingens d. v. s. det allmänna brukets väg dessa reformer skola få stadga sig. Men det är dock en stor skillnad mellan att vara med på en sådan frihet beträffande rättstafningen och att vilja häfda den uppfattningen, att den stafning, som jag förfäktar, *den* skall statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ögonblickligen stå till tjänst med att våldsamt införa i skolundervisningen. Detta vill jag ej. Jag har många åsikter, för hvilka jag vill kämpa inom samhället, men det kan ej falla mig in att för dessa åsikter begära ett oskäligt understöd af statsmakterna.

Jag vill också tala om för herrarna, huru det aflopp med det där experimentet, som omnämndes af den föregående talaren. Jag jämte min vän och kollega professor Lundell utgafvo en sådan skriftserie, och vi kommo då öfverens om, att professor Lundell skulle få bestämma öfver stafningen för att få försöka, huru hans stafningssystem skulle taga sig ut i praktiken. Han fick äfven

Svar å
interpellation.
(Forts.)

utöfva korrekturläsningen på hela skriftserien. Sedermera ett par år efteråt hörde jag mig för hos vår förläggare, och han berättade, att en hel mängd, för öfrigt ganska upplyst folk, ej på villkor ville veta af dessa skrifter, därför att de ej voro stafvade i öfverensstämmelse med det häfdvunna bruket. Det faller af sig själf, att jag hade klart för mig, huru detta experiment hade aflupit. För min del önskar jag, att, när jag gifver ut något från trycket, det äfven måtte läsas af allmänheten; och därför afstår jag utan den ringaste samvetsbetänklighet ifrån denna stafningsreform, som hindrar det skrifna att tränga till allmänheten. Men hvad som allra minst kan falla mig in, är att gå till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet och uppfordra honom att införa en stafningsnyhet, som händelsevis fallit många på läppen, genom cirkulär till folkskolor eller statens läroverk.

Hvad jag således önskar är helt enkelt, att så länge som det ännu icke har blifvit ett verkligt nytt stafningsbruk eller så länge som det nuvarande stafningsbruket i de punkter, som det här gäller, åtminstone icke i någon väsentlig mån rubbats, utan det står två ungefär jämnstarka stafningsmeningar mot hvarandra, så länge bör ej staten ingripa för att på officiell väg i skolorna förändra den häfdvunna stafningen. Hvad som sedermera kan komma, det lämnar jag härhän. Men tills vidare må dessa meningar kämpa mot hvarandra fritt och utan anlitande af statsmakternas hjälp.

Hvad jag för öfrigt önskar är, att herr statsrådet och alla andra myndigheter, som ha något att säga öfver skolundervisningen, måtte gripa in för att hindra, att undervisning i ortografi får på ett otillbörligt sätt inkräkta på tiden för vida viktigare delar af undervisningen i vårt modersmål.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Blott ett par ord i denna fråga. Såvidt jag kan finna, är ställningen den, att vi för närvarande i våra skolor ha ett stafsätt, som är påbjudet af regeringen, ett stafsätt, mot hvilket från rätt många håll af kompetenta personer tungt vägande anmärkningar hafva gjorts. Nu har en begäran framkommit, att Kungl. Maj:t, som har fastställt det nu gällande stafsättet, måtte i vissa uppgifna afseenden medgifva något större frihet än hittills, så att man i dessa fall icke måtte vara så strängt bunden, som man hittills har varit.

Det är denna begäran, som för närvarande är under behandling och utredning af vederbörande myndigheter. Nu har emellertid herr professor Hjærne kommit med en interpellation i denna fråga. Rörande den interpellationens innersta syfte kan jag naturligtvis icke yttra mig. Men det förefaller mig, som om syftet skulle vara att afskräcka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att gå den framställda begäran till mötes. Jag kan icke tro, att Andra Kammaren vill gifva sitt understöd åt ett sådant försök. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastik-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

departementet har sagt, att han ännu icke varit i tillfälle att behandla ärendet och sålunda icke kan uttala sig om, huruvida han kan finna med det allmänna bästa förenligt att gå petitionen till mötes. Jag vill för min del — och jag hoppas, att Andra Kammaren skall kunna instämma däri — endast hafva uttalat, att om herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet efter moget öfvervägande finner sig kunna gå den framställda begäran i någon mån till mötes, så må han icke utaf hvad här i detta sammanhang förefallit låta afskräcka sig från ett sådant steg, som otvifvelaktigt är af behovet påkalladt och äfven skulle lända vår skolundervisning och vårt språk i dess helhet till gagn.

Herr Lundell: Jag skall be att få säga ytterligare ett par ord rörande omständigheter, som jag glömde att beröra, då jag sist hade ordet och som jag icke hört någon af de senare talarne frambålla. Det är nämligen så, att i denna sak är en reform ofvanifrån af ofantligt större betydelse och mycket mer nödvändig än i en hel del andra saker. Professor Hjärne har framhållit, att man icke borde i skolorna införa någon reform i stafningssättet, förrän den stora allmänheten godtagit samma reform i det allmänna skrifssättet och boktrycket m. m. Därpå kan man enligt mitt förmenande rakt icke vänta i detta hänseende. Ty efter det lärjungarna i skolorna med stor möda och ofantligt arbete lärt sig att stafva på det sätt, som är det vedertagna, kan det ju näppeligen vara att förvänta, att ett större flertal skola, sedan de kommit ut i lifvet, få en annan uppfattning och fullständigt bryta med hvad de inhämtat i skolorna såsom rätt och riktigt och sålunda genomföra en reform på detta område. Det är tvärtom de lärda, de, som så att säga egna sig åt studier i språkets natur och utveckling, som böra träda i spetsen för en dylik reform. För dem, som skriva böcker och utgifva tidningar, kan det visserligen också yppa sig en hel del svårigheter att i högre grad träda i reformens tjänst, icke minst i det hänseende, som professor Hjärne framhöll, nämligen att deras böcker icke blifva lästa, när de komma med de där nyheterna på stafningssättets område, som den stora allmänheten icke kan uppfatta betydelsen af, så länge skolundervisningen är oberörd af reformen. Just till följd af dessa förhållanden är det nödvändigt, att auktoriteter på undervisningens område och personer på ett högre bildningsstadium, som hafva språkkunskap och kännedom om språkets lagar, blifva föregångsmän vid genomförande af dylika reformer i skolorna och att detta innötande af oförnuftiga stafningsregler, som nu förekommer, icke allt fortfarande skall få göra sig gällande, utan att man just i skolorna har blicken öppen för behöfligheten af reformer i förevarande fall.

I många andra fall, t. ex. i fråga om industrien och praktiska angelägenheter, göra sig reformer mycket lätt gällande utan till-

hjälp af påbud och förordningar. Men på detta område förhåller det sig icke på samma sätt, utan här är det nödvändigt, att reformen sker just på skolbänken, om den inom en rimlig tid skall vinna allmän tillslutning. Jag tror ock, att både allmänheten och de flesta lärare i ämnet skulle vara mycket tacksamma mot regeringen, om den gör allt hvad göras kan för en reforms genomförande vid skolundervisningen på detta område, så fort omständigheterna medgifva.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Endast ett par ord! När jag med mycken uppmärksamhet afhörde min ärade väns, herr Hjärnes, interpellation, så sade mig min första omedelbara känsla, att min ärade vän hade talat såsom en mycket vis man. Jag är konservativ, till ytterlighet konservativ i mina vanor, och jag bäfvar tillbaka för att i framtida tryck se *godt* af *god* stafvad *gått* och *rödt* af *röd* stafvad *rött*. Men sedan några ögonblick hade gått, sade mig mitt enkla bondförstånd, att min ärade vän hade talat alldeles uppåt väggarna. Jag kunde icke annat än finna, att den ifrågasatta reformen hvilade på fullkomligt vetenskaplig rationell grund å den ena sidan, och att den skulle medföra i undervisningen högst väsentliga pedagogiska fördelar å den andra. Jag kunde ej heller finna annat, än att, om denna reform skulle ha utsikt till framgång så fort som möjligt och genomföras på det bästa sätt, så skulle den börja just i botten och våra läroverk och ledas af denna, som min ärade vän kallade, lärarebyråkrati: lärarne vid våra folkskolor och våra elementarläroverk. Jag stod således, när jag följde mitt förstånd, helt och hållet på reformvännernas sida uti ifrågavarande fall.

Jag är likväl med tiden blifven en ganska försiktig man, och därför skall jag tillåta mig att mycket vördsamt hemställa till det ärade statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, på samma gång jag uttalar den önskan, att han tager reformen om hand och för den fram, att han å andra sidan tager stegen med en viss försiktighet, så att han inskränker reformen, låt oss säga, till afskaffandet af beteckningen dt för t och fv för v å ena sidan och å den andra sidan och framför allt, att han icke påbjuder införandet af det nya stafningssättet på en gång i de tre lägsta klasserna och sålunda tager med andra och tredje klasserna, som redan hafva en flerårig vana att skriva efter vårt nuvarande stafningssätt, utan inskränker sig till att låta reformen börja i vår lägsta, grundläggande klass. Det mål, man vill vinna, vinner man lika fort och bra, om man inskränker reformen, hvad skolorna beträffar, på sätt jag nyss angifvit.

Herr Hjærne: Herr talman! Det kan naturligtvis icke falla mig in att på något sätt vilja täfla i förstånd med min ärade vän, den föregående talaren. Jag anser mig därför icke böra ingå i

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ett utförligt bemötande af hvad han sagt. Jag vill blott påpeka, att den pedagogiska nyttan af den ifrågasatta reformen måste väl synas något tvifvelaktig, såsom särskildt i fråga om ändringen af fv-beteckningen, då man därvidlag skulle komma in på nya svårigheter för barnen, hvad angår återgifvandet af f- och v-ljuden. I stället för att det nu heter, att f emellenåt skall uttalas såsom v, skulle det, såsom förut påpekats, blifva svårt för barnen att komma underfund med och praktiskt tillämpa den regeln, att f ibland i skrift skall återgifvas med v. Jag vill icke anföra några exempel, emedan det skulle föra mig för långt.

Vidare vill jag framhålla i fråga om dt och t, att den föreslagna ändringen därvidlag kan ha sina sidor. Det kan ju låta mycket enkelt detta, att man kastar bort d i dt. Men å andra sidan kan det leda till åtskilliga svårigheter och otydligheter i skrift, hvilka icke förefinnas i samma grad, hvad uttalet angår. Om man säger t. ex., att regeringen har trädt i framåtskridandets tjänst, och om man stafvar ordet »trädt» med tt, kan det blifva någon tve tydighet, från hvilket verb denna form skall härledas. I uttalet försvinner denna otydlighet och oklarhet, men i skrift kvarstår den. Många sådana exempel skulle kunna anföras. Jag anser därför, att den nu ifrågasatta reformen skulle leda till nya svårigheter vid skolundervisningen, svårigheter, som i sin ordning skulle kräfvat nya reformer, om hvilka vi nu icke kunna något närmare uttala oss. Därför anser jag det vara klokast, att vederbörande helt och hållet inställa de nu ifrågasatta reformerna.

Den reform, jag förordat, är icke, att det icke skall betraktas såsom fel, om något staffel blir begånget. Det bör väl vara så för barnen, att vissa regler äro uppställda i öfverensstämmelse med det gällande bruket. Men om barnen icke alltid äro i stånd att, så snart man önskar, under undervisningen tillgodogöra sig dessa regler, må man ha öfverseende med dem. Men däremot är det oriktigt, att man officiellt dekreterar, att ett stafsätt skall brukas i skolorna, som icke brukas i det dagliga lifvet. Hvert skulle det föra, om man tillämpade den regeln på främmande språk. Vid undervisningen i främmande språk nödgas ju barnen inlära dessa med ett stafningssätt, som är det officiellt gällande. Detta är t. ex. fallet med franska och engelska. Äfven med afseende på dessa språk finnas ju reformstafvare. Men icke kan det vara tal om, att bara för enkelhetens skull undervisningen i andra språk meddelas med iakttagande af annat stafningssätt än det, som verkligen brukas.

Sålunda: jag är emot missbruk af den ortografiska undervisningen, och jag vill ha alla möjliga lättnader för barnen vid denna undervisning. Men jag vill icke, att detta skall ske därigenom, att man offentligt förklarar, att svenska språket stafvas på ett annat sätt, än det i verkligheten stafvas.

Herr Centerwall: Det skulle vara mycket frestande att ingå litet på frågan om främmande språks stafning, hvarom herr Hjärne nyss talade, men jag anser, att Andra Kammaren icke är rätt forum för rättstafningsfrågor hvarken nu eller i framtiden. Jag skall därför för min del öfvergå från ljud till ting. Jag tager, utan att vilja fälla något omdöme i sakfrågan, fasta på något, som herr Hjärne omnämnde i sitt första anförande, hvilket gjorde mig riktigt glad. Herr Hjärne ansåg nämligen, att byråkrati eller enskilda personer icke ha rätt att ingripa i den fria utvecklingen af en sund folkanda. Gifve Gud, att herr Hjärne och många af hans meningsfränder hade denna grundsats i minnet, när vi komma till en annan och mycket viktigare fråga än frågan om huru vi skola stafva eller icke stafva! Då skulle dessa 5 kvart, som blifvit använda på denna rättstafningsdebatt och som kostat allra minst 500 kronor — eller, om man hänför alla riksdagskostnader blott till plena, mer än tre gånger så mycket — icke hafva varit förspilda.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

§ 8.

Föredrogs hvar för sig och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner:

med förslag till lag om ändrad lydelse af 42, 44 och 61 §§ i lagen den 28 juni 1895 om aktiebolag samt till lag om ändrad lydelse af 25, 27 och 43 §§ i lagen den 28 juni 1895 om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet;

med förslag till lag om ändrad lydelse af 36, 38, 57, 86, 88 och 114 §§ i lagen den 24 juli 1903 om försäkringsrörelse; och

med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen den 18 september 1903 angående solidariska bankbolag samt till lag om ändring i vissa delar af lagen den 18 september 1903 angående bankaktiebolag.

§ 9.

Herr *D. M. Lyckholms* på kammarens bord hvilande motion, n:o 126, som härefter föredrogs, hänvisades till bevillningsutskottet.

§ 10.

Vidare föredrogs friherre *A. T. Adelswärds* vid kammarens närmast föregående sammanträde framställda och då bordlagda anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa ett spörsmål; och blef berörda anhållan af kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogs, men bordlades åter lagutskottets utlåtande n:o 5.

§ 12.

Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning, innefattande öfvergångsbestämmelser rörande skjutsentreprenörs rätt till utskänkning af maltdrycker.

Genom proposition af den 5 nästlidne januari, hvilken af båda kamrarna till lagutskottet hänvisats, hade Kungl. Maj:ten under åberopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

Förordning, innefattande öfvergångsbestämmelser rörande skjutsentreprenörs rätt till utskänkning af maltdrycker.

Skjutsentreprenör, med hvilken upprättats kontrakt om skjutsning under entreprenadperiod, som varit löpande under hela år 1905 och icke tilländagått med samma års slut, må, utan hinder af hvad förordningen angående försäljning af vin och öl den 9 juni 1905 samt kungörelsen samma dag angående vissa ändringar i stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 innehålla häremot stridande, under löpande entreprenadperiod bibehållas vid den rätt till maltdrycksutskänkning, som honom enligt före den 1 januari 1906 gällande bestämmelser tillkommit.

Denna förordning träder genast efter utfärdandet i kraft.

Utskottet hemställde, att propositionen måtte af Riksdagen bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af:

Herr Byström, som yttrade: Genom att bifalla detta lagförslag skulle bland annat inträffa, att den utskänkning, som man på en del platser har rätt att utöfva, och som nu kan vara af liten betydelse och utan egentligt värde för den, som utöfvar densamma, dock under den tid, vederbörande ha eller få rätt att utöfva sådan utskänkning, skulle kunna växa till en omfattning, som kan bli skadlig för bland andra utskänkingsställenas närmaste omgivning. Vi veta ju, att ölutskänkingen och ölkonsumtionen tillhör den sortens giftiga träd, som växa ganska fort, så snart de få tillräcklig frihet, och på densamma kan i öfverflyttad mening tillämpas det uttrycket, att aptiten växer, medan man äter.

Det lär inom vissa län förekomma sådana kontrakt med entreprenörerna, att de måste underkasta sig de ändringar, som en blifvande lagstiftning kan medföra för dem, och med hänsyn till dem skulle man då icke vara skyldig att göra någon ändring i nuvarande lag, som dock icke varit gällande längre än en månad sex dagar och möjligen 14 timmar. Redan denna omständighet, att den icke existerat längre, skulle ju kunna göra oss betänkliga

mot att nu ändra densamma. Jag föreställer mig för öfrigt, att skjutsstationerna äro till för skjutsningens skull väsentligast och att ölutskänknigen blott är en bisak. Om det skulle vara tvärtom, så att ölutskänknigen vore hufvudsak och skjutsningen bisak, då vore det ett alldeles säreget förhållande, ja, en farlig sak, och man kunde då ifrågasätta, huru mycket barmhärtighet man skulle behöfva visa mot dessa skjutsstationer och deras utskänkingsrörelse.

*Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.*

(Forts.)

Vidare anser jag, att frågan icke är i alla delar väl utredd. Jag skulle nämligen önska veta, huru många sådana skjutsstationer vi hafva och huru stor ölomsättning de hafva. Nu är också frågan säregen, därför att detta förslag eller rättare den lag, som nu skall ändras, tillkommit under fyra regeringars tid, och då vet man icke rätt, hvem som skall bära skulden, ifall man nu icke tycker, att nu gällande lag är så bra, som man skulle hafva önskat. Icke kan man gärna lägga skulden på den nuvarande regeringen och knappast icke heller på den näst föregående. Om man därför fördelar ansvaret på dem alla, blir det möjligen lagom tungt på hvarje.

Nu tycks det framgå af den kungl. propositionen, att de utlåtanden, som af Konungens befallningshafvande afgifvits, kunna grupperas i fyra afdelningar. Först är det 4 stycken länsstyrelser, nämligen dessa i Kronobergs, Kalmar, Värmlands och Örebro län, som anse, att någon ändring af nuvarande lagen icke är behöflig för dem, enär man i dessa län icke alls är berörd af huru Riksdagen än i detta fall må besluta. Sedan är det elfva länsstyrelser, som anse, att olägenheterna utaf att lagen får vara sådan, som den är, äro så små och obetydliga, att de icke funnit någon ändring behöflig. Vidare förekommer det några, som ställa sig på den ståndpunkten, att man bör göra ett öfvergångsstadgande. Bland dessa länsstyrelser är det en, ja, kanske flera, som har hört gästgifvarnes, om jag så får säga, fackförening, och denna har naturligtvis tillstyrkt, att ett öfvergångsstadgande skulle komma till stånd, på det att man skulle få behålla utskänkingsrätten så länge som möjligt.

Men så är det två länsstyrelser, som, enligt hvad jag kan förstå, i sina utlåtanden framkommit med ett medlingsförslag, hvilket är värdt att taga vara på.

Nu är nämligen förhållandet det, att flere af oss anse oss icke precis kunna yrka rent afslag på hvad regeringen hemställt och lagutskottet tillstyrkt. Ty en del af de ingångna kontrakten synas vara af den beskaffenhet, att ett dylikt tillvägagående skulle möjligen blifva ett kontraktsbrott. Men då det nu återigen finnes en del län, där det icke kan bli tal om något kontraktsbrott, om lagen får bli såsom den är, så synes det mig, att ett medlingsförslag skulle kunna komma till stånd. Ett sådant förslag är det som länsstyrelserna i Södermanlands och Gäfneborgs län afgifvit.

Ang. skjuts-
entreprenörs-
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.
(Forts.)

Dessa förorda, att frågan om ölrättigheterna i hvarje särskildt fall skulle hänskjutas till länsstyrelsen för den åtgärd länsstyrelsen må finna af omständigheterna påkallad. Om man gör detta, kan jag icke se, att man begår någon orättvisa mot dem, som ha kontrakt, hvilka anses vara bindande till kontraktstidens slut, och man skyddar sig mot att behöfva ge dem uttrycklig rätt, som egentligen ingen rätt ha att fortsätta med sin skadliga handtering. Jag har därför tänkt mig, att man lämpligen skulle kunna fatta ett beslut, som, enligt hvad jag förut sagt, går en medelväg, om man också icke precis kan säga, att det är den gyllene medelvägen. Jag vill därför, herr talman, be att få framställa ett särskildt förslag, som icke så mycket skiljer sig ifrån lagutskottets hemställan, då däri endast vidtagits den ändringen, att i detsamma inryckts de två af mig förut omnämnda länsstyrelsernas förslag. Mitt yrkande är af följande lydelse:

»Skjutsentreprenör, med hvilken upprättats kontrakt om skjutsning under entreprenadperiod, som varit löpande under hela år 1905 och icke tilländagått med samma års slut, må Kungl. Maj:ts befallningshafvande efter hörande af de kommunala myndigheterna äga befogenhet att, där omständigheterna därtill föranleda — utan hinder af hvad förordningen angående försäljningen af vin och öl den 9 juni 1905 samt kungörelsen samma dag angående vissa ändringar i stadgan angående skjutsväsendet den 31 maj 1878 innehålla häremot stridande — meddela tillstånd att under löpande entreprenadperiod fortfarande utöfva den rätt till maltdrycksutskänkning, som honom enligt före den 1 januari 1906 gällande bestämmelser tillkommit.

Denna förordning träder genast efter utfärdandet i kraft.»

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till detta mitt ändringsförslag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Tamm: Herr talman, mina herrar! Den ärade representanten för Stockholms stad och jag ha måhända en olika utgångspunkt för vårt sätt att betrakta saken.

Han nämnde, som herrarna torde erinra sig, att det kunde vara skäl att betänka sig, innan man utöfvade *barmhärtighet* mot dessa skjutsstationsföreståndare. Jag har icke kunnat och kan fortfarande icke se, att saken bör betraktas så, utan jag vill se den ur rättens synpunkt. Jag vill därvid icke använda ett så starkt ord som att jag skulle anse det vara en rättskränkning, om man läte den ifrån den 1 januari innevarande år i kraft varande lagen ha sin tillämpning utan öfvergångsstadgande. Men jag ber att få betona, att de aftal, hvarom här är fråga, äro afslutade mellan statens representanter, länsstyrelserna, och den enskilde, samt att dessa aftal äro grundade på bestämmelser uti vid aftalens ingående gällande författningar. Således kan jag,

äfvén om, såsom herr Byström påstod, kontrakten inom ett län skulle innehålla stipulationer, som gjorde, att innehafvare af skjutsstationer vore skyldiga att finna sig i hvilka ändringar, som än vidtoges af en efterkommande lagstiftning, dock icke finna, att denna omständighet på något sätt kan jäfva den åsikt, jag i statsrådsprotokollet uttalat, nämligen att jag finner kontrakten byggda på en grund, som icke ensidigt får brytas.

Herr Byström anförde vidare, att han icke kände till antalet skjutsstationer, som här kunde drabbas af nu i kraft trädde lag. Jag skall då be att få upplysa, att i de 20 län, där kontrakten fortfarande äro gällande, finnas icke mindre än 1,125 skjutsstationsföreståndare. Jag vill icke ingå på, vid hvilka tidpunkter de olika kontrakten utgå, då detta framgår af propositionen, och jag skall därför icke förlänga diskussionen därmed.

Till sist kom herr Byström med ett yrkande, som i allt öfverensstämmde med länsstyrelsernas i Södermanlands och Gäfleborgs län framställning. Jag skall lifligt erkänna, att ur praktisk synpunkt torde det vara ett synnerligen acceptabelt förslag, om man utgår från en annan synpunkt än den absoluta rättens. Men om man gör det, kan man icke neka till, att i samma ögonblick en länsstyrelse skulle få rättighet att efter sig företeende förhållanden bestämma, att den och den skjutsstationen skall få behålla sin utskänkingsrätt, en annan icke, då håller man sig icke på rättens, utan på opportunitetens eller billighetens ståndpunkt, och det kan jag icke finna vara fullt konsekvent. Då jag således fortfarande anser, att ett ensidigt brytande utaf mellan staten och den enskilde ingångna aftal icke är rättvist — och jag tror icke den åsikten kan jäfvas — kan jag icke finna annat, än att det här vore lyckligast, om kammaren följde lagutskottet och bifölle dess hemställan.

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Från den verksamhet, jag vid förra riksdagen utöfvat inom sammansatta stats- och lagutskottet, har nog flertalet af herrarna fått den uppfattningen, att jag är mycket lifligt intresserad för, att rätten att utskänka öl fräntages skjutsentreprenörerna. Och när längre fram under riksdagens lopp frågan i annan form förelades Riksdagen och bereddes af annat utskott, biträdde jag äfvén det lagförslag, som gick ut på, att skjutsentreprenörernas utskänkingsrätt skulle upphöra. Nu har emellertid Kungl. Maj:t i föreliggande proposition fästat uppmärksamheten därpå, att det skulle vara önskvärdt, att en öfvergångsbestämmelse rörande skjutsentreprenörs rätt till utskänkning af maltdrycker införes, enär eljest skulle inträffa, att aftal, som blifvit ingångna mellan staten, å ena, och enskilda, å andra sidan, skulle komma att ensidigt rubbas från statens sida. Här har visserligen af en representant från Stockholm sagts, att så icke skulle blifva förhållandet inom somliga

*Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.
(Forts.)*

Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.
(Forts.)

län, och han åberopade särskildt, att i inom Jönköpings län ingångna entreprenadkontrakt skulle finnas intagen en bestämmelse, att entreprenörerna skulle vara underkastade ändrade lagstadganden. Jag undrar dock, om icke herr Byström härutinnan misstager sig, ty jag för min del tror, att dessa bestämmelser endast afse ändrade föreskrifter rörande skjutsskyldigheten; något annat har jag åtminstone mig icke bekant. Jag tror, att dessa entreprenörer, som på grund af den vid entreprenadens ingående gällande lagen vore berättigade att utöfva utskänkning af malt-drycker, ingingo på kontraktet just med tanke på, att denna utskänkingsrätt skulle tillkomma dem under hela kontraktstiden. Huru högt man än må skatta nykterhetsvännernas stora mål och huru högt man än må värdera deras oegennyttiga, allmänt gagnande och för fosterlandet synnerligen lyckliga verksamhet, tror jag i alla fall, att vi få taga oss väl till vara, för att allmänheten icke må få ringaste skäl för den uppfattningen, att de lagstiftande myndigheterna i Sverige anse, att ändamålet helgar medlen.

Jag tror, att man bör akta sig för att äfven i den bästa afsikt söka genomdrifva ett tidigare uppnående af ett för nykterheten gagnande resultat, när detta skall ske på ett sätt, som kan vara för rättskänslan stötande. Och då jag, herr talman, dessutom har den bestämda uppfattningen, att man aldrig utan det mest trängande nödtvång skall vidtaga i lagstiftningsväg någon åtgärd, som kan komma att rubba bestående rättsförhållanden, får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag, det vill säga Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda proposition.

Herr Risberg: Herr talman, mina herrar! För min del kan jag icke finna, att det sätt, som föreslagits af Kungl. Maj:tt att reglera förhållandet med afseende å skjutsanstalternas ölutskningsrätt under den tid, deras kontrakt vara, är det lämpligaste. Man har anfört billighet och rättvisa såsom grunder för detta förslag till öfvergångsstadgande. Man bör dock märka, att den rätt, som dessa skjutsanstaltsföreståndare hafva haft och delvis också fortfarande skulle hafva, icke afsåg att bereda dem någon egentligen nämnvärd ekonomisk förtjänst, utan ända ifrån början och, om vi gå så långt tillbaka i tiden som den tid, då skjutsväsendet i vårt land ordnades, 1730-talet, så var det en skyldighet, som ålades skjutsanstaltsföreståndare, att till resandes behof och till deras bekvämlighet tillhandahålla mat och vissa drycker. Detta förhållande förändrades genom 1878 års stadga därhän, att denna *skyldighet* aflyftades från skjutsanstaltsföreståndarne, under det att de fortfarande fingo behålla *rätten*, det vill säga man tog visserligen hänsyn till de resandes behof och bekvämlighet, men man gjorde icke detta till den grad, att man ville ålägga föreståndarne en *skyldighet* att tillhandahålla de resande mat och vissa drycker, utan gaf dem endast *rätt* därtill. Många

skjutsanstaltsföreståndare begagna sig därför icke heller nu af denna rätt. Ersättning för skjutsningen skola dessa föreståndare hafva genom skjutslegan och genom de bidrag, som i vissa fall kunna medgifvas, men ingalunda är det meningen, att de skola hafva någon afsevärd inkomst af maltdrycksutskänkning.

Nu veta vi alla, att denna utskänkingsrätt begagnas på det sättet, att en stor del af dessa skjutsanstaltsföreståndare bereda sig en ganska afsevärd inkomst därigenom. Vi veta också, att det sätt, hvarpå de göra detta, bereder de allra största olägenheter för de orter, där anstalterna äro belägna. Det har länge varit klagomål — och berättigade klagomål — häröfver. Och då Riksdagen förra året i sammanhang med antagande af ny förordning angående försäljning af vin och maltdrycker fattade det beslutet, att skjutsstationsföreståndarne skulle från och med detta års början förlora denna rätt att utskänka maltdrycker, så borde man, menar jag, stanna vid denna för allmänheten så nyttiga reform och stanna vid den nu genast, samt söka en annan utväg, om man anser, att ett kontraktsbrott verkligen föreligger. Man kunde ju lämna de skjutsstationsföreståndare, som äro missnöjda och anse sig kränkta, rätt att uppsäga sina kontrakt, och nya kontrakt kunde sedan bli ingångna. Jag tror, att om detta Kungl. Maj:ts förslag antages, komma de olägenheter, som hittills uppstått af maltdrycksutskänkningen vid skjutsanstalterna, att mångdubblas, i det att föreståndarne skulle anstränga sig att under den återstående tiden erhålla så stor inkomst som möjligt och därför använda sin utskänkingsrätt så, att skjutsanstalterna och skjutsstationerna på respektive platser förvandlades till allmänna krogar. Särskildt för bryggerierna skulle ett sådant här öfvergångsstadgande vara mycket välkommet. Dessa, som nu känna sig ganska trängda i fråga om afsättningen af sina produkter genom den nya förordningen om försäljning af maltdrycker, skola naturligtvis finna en välkommen anledning att öka sin omsättning genom att söka förmå dessa skjutsanstaltsföreståndare att använda den utskänkingsrätt, som fortfarande skulle medgifvas dem, så, att de icke blott vid måltider, utan äfven annars utskänkte öl till »vägfarande», hvilket ju är ett mycket sväfvande begrepp. Därför kan jag icke, så gärna jag än skulle vilja se ett annat förslag till lösning af denna fråga, för att kunna undvika allt sken af kontraktsbrott från statens sida, för närvarande annat än alldeles yrka afslag på det förslag, som nu föreligger.

Häruti instämde herrar *Hammarström, Räf, Hazén, Daniels-son, Jonsson* i Hökhult, *Sjöberg, Anderson* i Hasselbol, *Bosson, Larsson* i Klagstorp och *Johansson* i Öija.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Då under diskussionen vidrörts den ställning, som Konungens befallningshafvande i

*Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.*

(Forts.)

Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.
(Forts.)

Södermanlands län intagit i denna fråga, skall jag be att få yttra några ord rörande dess förslag. Jag är dessutom ledamot af lagutskottet, och då jag såsom sådan varit med om det slut, hvartill lagutskottet kommit, har jag således däruti ett ytterligare skäl att yttra mig angående det af nämnda länsstyrelse framställda, af en föregående talare relaterade uttalandet.

Till en början vill jag emellertid något fästa mig vid hvad den siste talaren yttrade. Det är för visso icke någon stor fråga, det här gäller. Det är ju endast en kortare tid, — allra längst till 1909 och i de flesta län icke mer än 1 à 2 år — som det här är fråga om. Således gäller det icke att fastslå någon längre öfvergångsperiod. Och jag tror därför, att frågan icke praktiskt taget får tillmätas så stor betydelse. Snarare kan den sägas hafva ett teoretiskt intresse. Det intresset nämligen huruvida staten skall ha rätt att ensidigt ändra villkor, som utgjort underlag för ett af Konungens befallningshafvande å dess vägnar ingånget aftal eller icke. Ty det är alldeles klart, att vare sig det såsom villkor finnes upptaget i något kontrakt eller icke, så gällde i alla fall, då entreprenadkontrakten ingingos, att skjutsentreprenören ägde rätt till utskänkning af maltdrycker. Med de regler, som i allmänhet gälla för aftal, borde han då också hafva rättighet att under kontraktstiden fortsätta med dylik utskänkning på samma villkor, som gällde, då kontraktet ingicks.

Här har nu föreslagits, att man skulle lösa denna fråga på ett annat sätt, än Kungl. Maj:t och lagutskottet hemställt. Man skulle uppdraga åt de särskilda Konungens befallningshafvande att efter sitt bepröfvande ordna saken och, om de funne skäl därtill, medgifva en skjutanstaltsföreståndare rätt att fortfara med utskänkning af maltdrycker intill kontraktstidens utgång. För ett dylikt förfarande har nu, bland andra, Konungens befallningshafvande i Södermanlands län uttalat sig. För min del har jag icke tagit del i detta uttalande, men jag kan väl säga, att, om jag då varit i tjänstgöring hos Konungens befallningshafvande och på mig legat att göra förslag till ett uttalande i saken, jag skulle hafva funnit ett sådant uttalande som det nu gjorda ganska praktiskt. Men jag tror icke, att Riksdagen, då den går att pröfva saken, bör resonera på samma sätt. Här gäller det att utföra en handling af rättvisa, låt vara att den sak, hvarom det är fråga, icke är af någon större betydighet, och det synes mig icke riktigt, att Riksdagen skjuter ifrån sig på andra att i dess ställe utföra denna handling. Här äro icke heller några regler angifna, efter hvilka Konungens befallningshafvande skulle förfara vid sin pröfning, huruvida en utskänkingsrätt borde få bibehållas eller icke. Man skulle då kunna tänka sig, att *en* Konungens befallningshafvande ansåge sig böra ingå i pröfning, huruvida entreprenören vid entreprenadanbudets afgifvande bör antagas hafva fäst något afseende vid utskänkingsrätten eller icke; *en annan* Konungens befall-

ningshafvande ansåge möjligen pröfningen böra omfatta, huruvida ölutskänknigen bedrifvits i någon större omfattning eller icke. En tredje toge hänsyn till, huruvida ett fortsättande af utskänknigen vore gagneligt ur nykterhetssynpunkt eller icke. Vi hade alls ingen garanti för, att den pröfning, som hänskötes till Konungens befallningshafvande, blefve en pröfning i den anda, Riksdagen anser önskelig. Därför är det enligt min mening icke lämpligt att förfara på detta sätt. Jag anser — och det är för mig hufvudsaken i detta stycke — det riktiga vara, att därest denna handling af rättvisa bör utöfvas, så bör den icke öfverlätas till någon annan, utan utöfvas af Riksdagen själf.

För min del har jag under den tid, jag tjänstgjort hos Konungens befallningshafvande, visst icke — därom torde den verksamhet, jag utöfvat såsom landssekreterare i Södermanlands län, bära vittne — varit böjd för någon öfverdrifven misskund med ifrågasvarande personer för deras yrke eller näring. Men jag anser å andra sidan, att man bör låta dem vederfaras rättvisa likaväl som landets öfriga medborgare. Det är detta, som är *grunden* för min ställning till frågan.

Jag kan till sist icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, att det skulle te sig ganska egendomligt, om Riksdagen afslog denna proposition. Här har Kungl. Maj:t sagt: »Vi anse rättvist, att dessa personer få under kontraktstiden bibehålla sina utskänkningsrättigheter». Kungl. Maj:t stöder sig därvid på ett uttalande af kammarkollegium, som ju är den myndighet, som sitter inne med den största sakkunskapen i detta ämne. Denna myndighet har också sagt, att den anser rättvisan fordra, att ett öfvergångsstädgande sådant som det föreslagna kommer till stånd. Men detta oaktadt, skulle Riksdagen säga: »det bry vi oss icke om». Riksdagen sätter sig öfver hvad de nämnda vederbörande anse rättvist. Skulle det verkligen vara rätt att göra på detta sätt? För mig åtminstone är det uppenbart, att Riksdagen icke bör så göra. Därför anser jag ock, att man bör taga Kungl. Maj:ts af lagutskottet tillstyrkta förslag, till hvilket jag alltså får yrka bifall.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan, 2:o) på afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition och 3:o) på bifall till det af herr Byström framställda yrkandet, och ansåg herr talmannen den under 1:o) upptagna propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering emellertid begärdes, upptog herr talmannen för bestämmande af kontrapositionen ånyo de båda öfriga yrkandena, af hvilka det under 3:o) omförmälda yrkandet nu förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen äska-

Ang. skjuts-
entreprenörs
rätt till ut-
skänkning
af malt-
drycker.
(Forts.)

des votering, i följd hvaraf nu först uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen angående lagutskottets utlåtande n:o 3 antager det af herr Byström framställda yrkandet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om afslag å utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition.

Den votering, som anställdes enligt denna voteringsproposition, utföll med 48 ja, men 130 nej; hvadan propositionen för hufvudvoteringen erhöll följande af kammaren godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet afgifna proposition.

Hufvudvoteringen utföll med 133 ja mot 49 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Efter föredragning häruppå af lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till de lagändringar, som påkallas af upplösningen af unionen mellan Sverige och Norge, m. m., yttrade

Herr Neiglick: Herr talman! När den nu föreliggande motionen väcktes i denna kammare, utgingo vi motionärer från den uppfattningen, att Kungl. Maj:ts regering, ställd inför en mångfald af ärenden, som tarfvade en snar lösning, funnit sig böra låta de ärenden, som i motionen afses, stå tillbaka för andra.

Jag vill icke tvista, huruvida detta antagande ägt tillräcklig bärkraft såsom grund för motionen. För oss har i alla händelser så varit förhållandet, och vi ha då, för så vidt vi velat framföra detta ärende under denna riksdag, måst väcka motionen omedelbart inom den så kort begränsade motionstiden. Men jag vill ha sagdt, att vi med motionens väckande icke haft annan afsikt än att framhäfva vissa önskemål, som legat oss varmt om hjärtat — framhäfva, att de lagändringar, som måste bli en följd af den svensk-norska unionens upplösning, måtte snarast möjligt komma till stånd. Och jag kan icke finna annat, än att ett sådant uttalande, afseende ett önskemål af allmänt fosterländskt intresse, är berättigadt, om det också efter herr statsministerns meddelande till lagutskottet blifvit af mindre reell betydelse. Och jag behöfver i detta sammanhang knappast säga, att herr statsministerns meddelande icke på något håll torde hafva väckt större tillfredsställelse än hos motionärerna.

Jag skall emellertid, medan jag har ordet, tillåta mig särskildt framhålla ett af de ärenden, som beröras i motionen och som väl i någon mån bidragit till, att vi Bohusläns representanter samfäldt och utan hänsyn till skilda politiska uppfattningar framlagt motionen. Vid upprepade tillfällen har af bohuslänske representanter arbetats för att ur den årligen återkommande förordningen rörande sjöfarten och gränshandeln mellan Sverige och Norge få bort sådana bestämmelser, som beträffande Bohuslän enligt vår mening icke äro af behofvet påkallade, men som äro — det vågar jag säga — till uteslutande gagn för norskt affärslif på bekostnad af och till afsevärd skada för handeln och sjöfarten i Bohuslän. Vid 1904 års riksdag beslöts också en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i denna sak. Men vid 1905 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till förordning i oförändradt skick med tillkännagifvande, att utredning visserligen skett, men att ytterligare sådan vore af nöden. Det har ju då legat nära till hands, att vi redan i början af denna riksdag sökt få till stånd ett uttalande till förmån för äfven detta särskilda intresse.

Emellertid är jag efter herr statsministerns meddelande fullt öfvertygad om, att Kungl. Maj:t ägnar äfven detta ärende all önskelig uppmärksamhet, och har jag därför för min del icke någon erinran att göra mot utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

n:o 13, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra regementskvartermästarbostället 1 ¹/_s mantal Bredsättra n:o 3 i Stockholms län hörande lägenhet;

n:o 14, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra fanjunkarebostället 1 mantal Appuna n:o 2 Orrgården jämte Appuna n:o 13, en åker, i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 15, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af två till förra korpralsbotället 1 mantal Gustad n:o 2 Käll- eller Korpralsgård i Östergötlands län hörande lägenheter;

n:o 16, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af vissa till militiebostället Gärstad n:o 1 Mellangård i Östergötlands län hörande områden;

n:o 17, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra kronofogdebostället $\frac{1}{2}$ mantal Alsheda n:o 3 Skomakargården i Jönköpings län hörande lägenhet;

n:o 18, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af en till förra mönsterskrifvarbostället $\frac{3}{4}$ mantal Alsheda n:o 6 Ännagård i Jönköpings län hörande lägenhet;

n:o 19, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af den kronan tillkommande jordägarandel i grufva;

n:o 20, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af marmorfyndigheter å kronojord;

n:o 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående fortfarande bestånd af en med magnesitaktiebolaget Tarrekaise afslutad öfverenskommelse rörande vissa mineralfyndigheter å kronojord i Norrbottens län;

n:o 22, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor; samt

n:o 23, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda järnvägsanläggningar.

§ 15.

Herr *E. O. V. Wavrinsky* i Sockholm afgaf en motion, n:o 127, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i hälsolära vid rikets offentliga skolor.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>C. G. Johansson</i>	i Aflösa	under 8 dagar fr. o. m. den 10 februari,
»	<i>N. Persson</i>	i Malmö	» 8 » » 10 »
»	<i>K. V. Beckman</i>	i Linköping	» 8 » » 9 »
»	<i>W. Andersson</i>	i Bråborg	» 4 » » 9 »
»	<i>A. Ekman</i>	i Mo gård	» 2 » » 8 »
»	<i>N. Jönsson</i>	i Gammalstorp	» 9 » » 9 »
»	<i>A. Hansson</i>		» 6 » » 8 »
»	<i>P. Jönsson</i>	i Färeköp	» 8 » » 9 »
»	<i>J. O. Forssling</i>		» 3 » » 10 » och
»	<i>A. Ifvarsson</i>		» 12 » » 17 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,22 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.